

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága a Veres és Társai Ügyvédi Iroda (ügyintéző: dr. Veres Lajos ügyvéd) által képviselt felpereseknek dr. Paróczai Csaba ügyvéd által képviselt alperesek ellen öröklési szerződés érvénytelenségének megállapítása iránt a Budaörsi Városi Bíróságon 7.P.20.346/2005. számon folyamatban volt perében a Pest Megyei Bíróság 2010. április 15-én meghozott 2.Pf.29.143/2009/4. számú részítélete ellen a felperesek által 51. sorszám alatt benyújtott felülvizsgálati kérelem folytán meghozta a következő

r é s z í t é l e t e t :

A Legfelsőbb Bíróság a Pest Megyei Bíróság 2.Pf.29.143/2009/4. számú jogerős részítéletét hatályában fenntartja.

Ez ellen a részítélet ellen felülvizsgálatnak nincs helye.

I n d o k o l á s :

A peres felek az 1998. november 26-án elhunyt örökhagyó gyermekei.

Az örökhagyót 1991-ben agyvérzés érte. Általános érelmeszesedése, magas végnyomása, lábszárfekélye, cukorbetegsége és látáskárosodása volt. Felesége 1995. szeptember 5-i halálát követően a testvérekkel kötött megállapodás alapján gondozását az I. rendű alperes biztosította akként, hogy családjával hozzá költözött.

Az örökhagyó és az I. rendű alperes 1996. február 5-én öröklési szerződést kötöttek, melyben az örökhagyó minden ingó és ingatlan vagyona örököseül az I. rendű alperest nevezte. Az I. rendű alperes ennek ellenében kötelezte magát arra, hogy az örökhagyó tartásáról haláláig gondoskodik. Az okiratot az I. rendű alperes férje készítette, egyik tanúként a II. rendű alperes írta alá.

1997 tavaszán az örökhagyó pszichiátriai kezelésre szorult. A gyámhivatal az I. rendű alperest jelölte ki gondnokául. 1998 nyarán az I. rendű alperes az örökhagyót saját lakóhelyére költöztette,

majd 1998. augusztus 19-én a egy Ápoló- Gondozó Otthonban helyezte el.

Az örökhagyó utáni hagyatéki eljárásban eljáró közjegyző az örökhagyó hagyatékát - ideiglenes hatállyal - az I. rendű alperes részére adta át.

A felperesek keresetükben - egyebek mellett - az öröklési szerződés érvénytelenségének megállapítását több okból kérték. Hivatkoztak az örökhagyó cselekvőképtelen állapotára, arra, hogy az örökhagyó a szerződéskötéskor olvasásra képtelen állapotban volt, ezért közvégrendeleti formában rendelkezhetett volna. Továbbá az öröklési szerződés jó erkölcsbe ütközésére, az örökhagyó akaratának hiányára, valamint a szerződéskötésben közreműködők miatt a juttatás érvénytelenségére hivatkoztak.

A II. rendű alperessel szemben tűrésre irányuló keresetet terjesztettek elő.

Az alperesek a kereset elutasítását kérték.

Az elsőfokú bíróság a megismételt eljárást követően részítélettel határozott, melyben a felpereseknek az 1996. február 5-én kelt öröklési szerződés érvénytelenségének megállapítására irányuló keresetét elutasította.

A felperesek fellebbezése alapján a másodfokú bíróság részítéletében az elsőfokú bíróság részítéletét helybenhagyta.

A jogerős részítélet indokolása szerint az elsőfokú bíróság a bizonyítékok okszerű mérlegelésével helyesen állapította meg a tényállást. A perben a felpereseket terhelte annak bizonyítása, hogy az általuk hivatkozott érvénytelenségi ok a szerződéskötés időpontjában fennállt.

A cselekvőképeség megítélése szakkérdés. A kirendelés alapján eljáró szakértők alap és kiegészítő szakvéleménye és szóbeli meghallgatásának egységes értékelése alapján kétségmentesen megállapítható volt, hogy a szerződés megkötésének időpontjában az örökhagyó korlátozott beszámítási képességgel rendelkezett, de azzal tisztában volt, hogy milyen szerződést ír alá, képes volt arra, hogy ennek során saját érdekét felmérje.

Mindezek alapján az elsőfokú bíróság helyesen foglalt állást akként, hogy az örökhagyó a szerződéskötéskor nem volt cselekvőképtelen állapotban, a Ptk. 17. §-a és 18. § (1) bekezdése szerinti érvénytelenségi ok nem állt fenn.

A rendelkezésre álló adatokból - a közjegyző, a házi orvosok, Ö. I.-né tanúvallomásából és a szakértői véleményből - az kétségmentesen megállapítható, hogy a perbeli szerződés megkötésének időpontjában

az örökhagyó szerződéskötési akarattal rendelkezett. Bár betegsége miatt passzivitás és indítékszegénység jellemezte, a döntési képessége, ha szűk keretek között is, de megvolt. Korlátozott belátási képességgel rendelkezett, viszont a szerződés tartalmával lényegében tisztában volt, az állapota ezt lehetővé tette. Az I. rendű alperes szerződési ajánlatát elfogadta, az öröklési szerződést saját akaratából írta alá.

A Ptk. 205. § (1) bekezdése értelmében a szerződéskötés során a szerződési akarat kinyilvánítása történhet akként is, hogy a szerződő fél a másik fél szerződéses ajánlatát elfogadja. A perbeli esetben ennek megtörténte megállapítható.

A Ptk. 200. § (2) bekezdésére - a szerződés jóerkölcsbe ütközésére - alapított érvénytelenségi ok sem áll fenn. Az örökhagyó tényleges gondozását, tartását az I. rendű alperes a szerződésben foglaltak szerint teljesítette. A szerződéskötéskor az örökhagyó közeli halálával az örökhagyó nem vitatott betegségei alapján sem kellett számolnia. A rendelkezésre álló adatok szerint az örökhagyó fizikai és szellemi állapotában a gondozás időszakában javulás volt tapasztalható. A szerződéskötés körülményeinek értékelése során nem hagyható figyelmen kívül, hogy az örökhagyónak cukorbetegsége is volt, ami rendszeres törődést, fokozott odafigyelést igényelt. Mindezek teljesítése az örökhagyónak is érdeke volt. Arra pedig, hogy az I. rendű alperes ezeknek az elvárásoknak eleget tett, az örökhagyó állapotjavulása utal.

Az örökhagyó intézeti elhelyezésére csak azt követően került sor, amikor a róla való gondoskodás az otthoni körülmények között már nem volt megoldható.

A másodfokú bíróság egyetértett az elsőfokú bíróság jogi álláspontjával abban a kérdésben, hogy a Ptk. 632. § (1) bekezdésének rendelkezése az öröklési szerződésre, annak kétoldalú volta miatt nem alkalmazható. Az örökösnek mint juttatásban részesülőnek a közreműködése nélkül nem jön létre érvényes szerződés, mert a Ptk. 205. § (1) bekezdése alapján köteles résztvenni a szerződés tartalmának meghatározásában. Közreműködő vagy tanúként aláíró hozzátartozója sem tehet ennél többet az ő érdekkörében, ezért e jogszabályhely az örökségi szerződés esetében nem alkalmazható. Az a körülmény, hogy az I. rendű alperes férje a szerződés szerkesztésében közreműködött, a II. rendű alperes pedig tanúként aláírta azt, nem eredményezi a juttatás érvénytelenségét.

A Ptk. 624. §-ára - az örökhagyó olvasásképtelen állapotára - alapított érvénytelenség a perben nem nyert bizonyítást. A rendelkezésre álló adatokon alapuló orvosszakértői vélemény, valamint az érdektelen tanúk vallomása azt nem támasztották alá.

A részítélet ellen a felperesek terjesztettek elő felülvizsgálati kérelmet. Annak tartalma szerint a hatályon kívül helyezését és az

elsőfokú ítélet megváltoztatásával keresetüknek való helytadást: az öröklési szerződés érvénytelenségének megállapítását kérték.

Érvelésük szerint a bizonyítékok egyoldalú értékelésével és egy részének mellőzésével az eljáró bíróságok jogszabálysértő következtetésre jutottak.

A felülvizsgálati kérelem részletesen kifejtett indokai szerint a másodfokú bíróság a Ptk. 17. §-ára és 18. § (1) bekezdésére, és a 205. § (1) és (3) bekezdésére alapított keresetet illetően a Pp. 206. § (1) bekezdését és 182. § (3) bekezdését sértve vonta le jogi következtetését, mert kizárólag az orvosszakértői vélemény alapján döntött. A felperesek előadták, hogy a bíróság a bizonyítékok mérlegelési jogát nem engedheti át a szakértőnek, de a másodfokú bíróság a szakvélemény ellentmondásait sem oldotta fel: a jogerős részítéletben említés sincs a perben feltárt adatok és a szakértői vélemény ellentmondásairól; bizonyítékként értékelte dr. M. I. „szakvéleményét” is.

Arra hivatkoztak, hogy Ptk. 205. § (1) bekezdésének téves értelmezésével és a Pp. 206. §-ába ütköző módon jutott arra a következtetésre, hogy az ajánlat passzív elfogadása a szerződési feltételekben való konkrét megállapodás törvényi követelményét kielégíti.

Sérelmezték a Ptk. 200. § (2) bekezdése alkalmazása körében, hogy a bíróság a szerződés létrejöttének körülményeit nem vizsgálta megfelelően. Állításuk szerint a szerződéskötésre úgy került sor, hogy azt a juttatásban részesülő ügyvéd férje szerkesztette, abból minden külső közreműködőt kirekesztettek, ugyanakkor az örökhagyó elmeállapota aggályos és teljesen befolyásolható volt. A bíróság nem mérlegelte, hogy az I. rendű alperes a vállalt kötelezettségét végül nem tartotta be, mert az örökhagyó gondozását intézeti körülmények között biztosította, cselekvőképességét korlátozó gondnokság alá helyezését kezdeményezte, sőt maga is kezdeményezte az öröklési szerződés megszüntetését.

A Ptk. 632. § (1) bekezdésével összefüggésben azzal érveltek, hogy amennyiben az ítéletben írt körülmények a szerződés érvényességét nem érintik, akkor a Ptk. 656. §-ban megfogalmazott „alaki” feltételeknek nincs jogszabályi jelentősége.

A Ptk. 624. § (3) bekezdése körében – álláspontjuk szerint – a szakértői vélemény aggályos, önmagában alkalmatlan az örökhagyó olvasási képességének megállapítására.

Az alperesek felülvizsgálati ellenkérelmet nem terjesztettek elő.

A felülvizsgálati kérelem nem alapos.

A Pp. 270. § (2) bekezdése alapján a jogerős ítélet felülvizsgálatának jogszabálysértésre hivatkozással van helye,

amely anyagi vagy eljárásjogi jogszabálysértés egyaránt lehet, utóbbi azonban a Pp. 275 § (3) bekezdése rendelkezéséből következően a felülvizsgálati kérelmet csak abban az esetben alapozza meg, ha annak az ügy érdemi elbírálására is lényeges kihatása volt.

A felperesek érvelése szerint az eljárt bíróságok a helyesen megállapított történeti tényállás mellett a tények és bizonyítékok egyoldalú, az egyes bizonyítékok jelentős részét alaptalanul mellőző értékelésével téves következtetésre jutottak. A Pp. 206. §-ának a bizonyítékok mérlegelésére és a Pp. 182. és 183. §-ainak a szakértői bizonyításra vonatkozó eljárási szabályok megsértését állították.

A Pp. 206. § (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a bíróság a tényállást a felek előadásának és a bizonyítási eljárási során felmerült bizonyítékoknak az egybevetése alapján állapítja meg; a bizonyítékokat a maguk összességében értékeli és meggyőződése szerint bírálja el.

Az elsőfokú bíróság a széleskörű bizonyítási eljárás során feltárt bizonyítékokat mérlegelése körébe vonta és azokat a Pp. 206. § (1) bekezdés elveinek megfelelően értékelve állapította meg az egyes érvénytelenségi okokra vonatkozó tényállást, amivel a másodfokú bíróság is egyetértett.

Ennek során az eljárt bíróságok sem iratellenes, sem nyilvánvalóan okszerűtlen következtetésre nem jutottak. Ezek hiányában pedig a Legfelsőbb Bíróságnak nincs jogi lehetősége a bizonyítékok felülvizsgálati eljárás keretében történő újabb egybevetésére, az úgynevezett felülmérlegelésre.

A tényállás egyes elemeire alapított logikai következtetés nem tekinthető okszerűtlennek kizárólag azért, mert akár ugyanazok, akár pedig más lényeges tényállási elemek az egyes peradatokkal egybevetve más, de ugyancsak okszerű logikai következtetésre is kellő alapot adhattak volna. Az egyes bizonyítékok, az azokban rejlő bizonyító erő megítélése a bíróság és nem a fél feladata. A peres fél azzal, hogy szerinte más következtetés is levonható lett volna, a bíróság mérlegelési tevékenységét támadja, melyre a fentiek szerint nincs jogi lehetőség.

A felülvizsgálati kérelem egyes elemeit illetően tévesen állítják a felperesek azt, hogy a bíróság bizonyítékok mérlegelésére vonatkozó jogkörét a szakértőnek engedte volna át. Az elsőfokú bíróság (ítélete 4. oldal 8-9. és 5. oldal 1-2. bekezdésében) az örökhagyó belátási képességét illetően valamennyi bizonyítékot mérlegelési körébe vonta. Az igazságügyi orvos szakértőknek az örökhagyó belátási képességére olyan időpontban kellett szakvéleményt adni, amikor személyes vizsgálatra már nem volt lehetőség. Ehhez a szükséges és orvosilag releváns adatokat a rendelkezésre álló

peradatok szolgáltatották, miként arra a másodfokú bíróság is rámutatott.

Az eljáró bíróságok a szakvélemények kiegészítése és egységes értékelése alapján döntöttek a belátási képesség korlátozott voltát illető és szakkérdésnek minősülő, de jogi megítélést igénylő kérdésben. A másodfokú bíróság kitért a felülvizsgálati kérelemben ismételten kifogásolt azon tényre is, hogy a bíróságnak arra nincs lehetősége, hogy a szakvéleményből mondatokat kiragadva hozzon érdemi döntést.

Az örökhagyó „olvasásképeségét” illetően a felperesek a szakvélemény aggályosságára hivatkoztak.

A Pp. 164. § (1) bekezdésének főszabálya szerint az örökhagyó szerződéskötéskori olvasásra képtelenségét kellett a perben a felpereseknek kétséget kizáróan bizonyítani. Az olvasásra képtelen állapot kétséget kizáró bizonyítottságának hiánya pedig nem a felperesek javára, hanem – helyesen – terhére volt értékelendő.

Mindezek alapján az ügy érdemi elbírálására is lényegesen kiható eljárási szabálysértés a felperesek által hivatkozott okból nem volt megállapítható.

A megállapított tényálláson alapuló ítéleti döntés az anyagi jog szabályainak is megfelel.

A korlátozott cselekvőképesség – mert az örökhagyó ilyen hatályú gondnokság alatt nem állt – az öröklési szerződés érvényességét nem érinti.

Az örökhagyó szerződéskötéskori akarata a Ptk. 205. § (1) bekezdése alapján a szerződés érvényes létrejöttét eredményezte.

A szerződés nyilvánvalóan jóerkölcsbe ütköző voltának megállapítása körében a szerződéskötés időpontjának, s nem az utóbb bekövetkezett körülmények vizsgálatának van jelentősége. Az, hogy a személyes gondozásra szoruló idős örökhagyó az utána törvényes öröklésre jogosult gyermekei közül a vele együtt élő és róla ténylegesen gondoskodóval öröklési szerződést kötött, a közérdek, közerkölcs és közfelfogás szempontjából nem tekinthető elítélendőnek, és ekként a Ptk. 200. § (2) bekezdése szerint nyilvánvalóan jóerkölcsbe ütközőnek.

A felpereseknek a Ptk. 632. §-ára alapított keresetével összefüggésben a Legfelsőbb Bíróság arra utal, hogy e jogszabályhely megsértése a végintézkedés tartalmi érvénytelenségét eredményezi. Ettől függetlenül irányadók az öröklési szerződésre a Ptk. 656. §-ban meghatározott alakí érvényességi követelmények (a más által írt végrendelet alakiságára vonatkozó szabályok).

A perben eljáró bíróságok helytállóan és az ítélkezési gyakorlatnak (BH 1990.12., BH 1994.59., BH 1998.176.) megfelelően foglaltak állást abban a kérdésben, hogy a végrendelet tartalma miatt érvénytelenséget eredményező okok közül az öröklési szerződésre nem alkalmazható a Ptk. 632. §-ának a közreműködésre vonatkozó rendelkezése.

A Ptk. 656. §-ának a végrendeletekre vonatkozó rendelkezései alkalmazása során nem lehet figyelmen kívül hagyni a két jogintézmény közötti alapvető különbséget. Kifejezett ellentét áll fenn a végrendelet tartalma és az öröklési szerződés tartalmát meghatározó Ptk. 655. § (1) bekezdése között a Ptk. 632. § alkalmazhatóságát illetően. Amennyiben utóbbi szabály alkalmazható lenne, az azt eredményezné, hogy az örökösnek mint juttatásban részesülő személynek a szerződéskötésnél szükségszerű közreműködése minden esetben az öröklési szerződés érvénytelenségét vonná maga után.

Mivel a jogerős részítélet a felülvizsgálati kérelemben megjelölt okból nem tekinthető jogszabálysértőnek, azt a Legfelsőbb Bíróság a Pp. 275. § (3) bekezdése alapján hatályában fenntartotta.

A felülvizsgálati kérelem nem vezetett eredményre, de az alpereseknek a felülvizsgálati eljárásban költségük nem merült fel. A költségek megfizetéséről ezért nem kellett rendelkezni.

A Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálati kérelmet a Pp. 274. § (1) bekezdése alapján tárgyaláson kívül bírálta el.

A részítélet ellen a Pp. 271. § (1) bekezdés e) pontja szerint nincs helye felülvizsgálatnak.

, 2011. március 23.

. Orosz Árpád s.k. a tanács elnöke, Dr. Szabó Julia s.k. előadó bíró, Dr. Csentericsné Dr. Ágh Bíró Ágnes s.k. bíró

K.Gyné

A kiadmány hitelével:

bírószági tisztviselő